

Kwaliteitsvolle leerinteractie met kleuters of ontwikkeling stimuleren door M.I.S.C.

Aandacht voor zorg is op dit ogenblik erg actueel in het onderwijs. Met de komst van de zorgcoördinatoren werden beleidsmaatregelen genomen die deze zorg moet ondersteunen. Het zou spijtig zijn moest deze zorg zich beperken tot deze groep kinderen die een extra nodig hebben. Heel bewust is gekozen om binnen de taakomschrijving van de zorgcoördinator de verhoogde professionalisering van elke onderwijsgevende een belangrijke plaats te geven. Ook in het kleuteronderwijs is de persoon van de leidster immers van zeer groot belang voor de ontwikkeling van elke kleuter. De wijze waarop de leidster in interactie treedt met haar kleuters zorgt ervoor dat die de leerinteractie aangaan. Maar wat zijn dan kenmerken van zulke goede interactiestijl? De Israëlische professor Pnina Klein heeft over dit thema wereldwijd onderzoek gedaan en haar bevindingen samengevat in M.I.S.C. Over haar theorie gaat dit artikel.

In een eerste deel blijven we stilstaan bij wat M.I.S.C. is, waarom het belangrijk is en kaderen we het binnen de term mediatie. Daarna wordt er dieper ingegaan op de kenmerken van een positieve leerinteractie, om tot slot drie belangrijke opvoedingsboodschappen te belichten. Bij het lezen van dit artikel worden schijnbare evidenties gekaderd in een groter geheel. De uitdaging wordt reëel voor de lezer die er morgen aan begint tijdens het werk met de kleuters...

meer te leren dan het rijgen van parels volgens een bepaalde orde.

Welke kans werd hier dan wel gemist? De kans om de leidster-kind interactie uit te bouwen tot een volledige leerinteractie die de activiteit overstijgt. Dat is de bedoeling van M.I.S.C.²

Ontwikkeling stimuleren ≠ ontwikkeling stimuleren!

Ontwikkeling stimuleren wordt wel eens begrepen als aanbieden van veel. Dit klopt niet. *Ontwikkeling stimuleren is het gedoseerd aanbieden van leerprikkels en de nodige inspanning leveren om ze te laten uitgroeien tot een heus leermoment.* Dit kunnen kleuters niet alleen. Daarvoor hebben ze mekaar, maar in de eerste plaats de leidster nodig.

Elk kind heeft nood aan een 'mediator'

Als het waar is dat kinderen meestal leren uit doelgerichte leerprikkels, en dat deze leerprikkels moeten omgebogen worden tot heuse leermomenten, dan is de inbreng van de leidster onontbeerlijk. Elke methode, elk materiaal – ook de computer – zal maar werken

Inleiding

De kleuter zit aan een tafeltje en rijgt parels volgens een aangegeven patroon: telkens vier parels van verschillende kleur en vorm in steeds dezelfde volgorde. De parels liggen alle door elkaar in een plastic doos. Er liggen geen andere parels in die doos dan deze die moeten worden gebruikt. De kleuter werkt ijverig verder, zoekt nauwkeurig de volgende parel, rijgt die bij de andere, controleert even en zoekt weer de volgende. Als de koord volledig is, gaat hij naar de leidster en toont zijn werk. De leidster keurt het werk en zegt enthousiast: 'Mooi Eefje, dat heb je goed gedaan!'

Een mooi tafereel zoals er elke schooldag honderden waar te nemen zijn in kleuterklassen. De kleuter heeft goed

gewerkt. De leidster heeft Eefje waargenomen en gezien dat ze goed waarnam, systematisch werkte, regelmatig controleerde en geconcentreerd doorzette tot het einde. De leidster zag dat het goed was.

En wat leerde Eefje? Eigenlijk weten we dat niet. Ze voerde een opdracht goed uit. Kende ze deze opdracht reeds, was het m.a.w. een herhaling? Was het een nieuwe opdracht? Is Eefje zich ervan bewust dat ze nauwkeurig waarnam, systematisch werkte en controleerde? Weet Eefje wat ze nu oefende en wat ze in de toekomst nog met deze vaardigheden aankan? Er is een kleine kans van wel; maar de kans dat Eefje de oefening uitvoerde zonder er zelf veel over na te denken is veel groter. De activiteit die hier plaatsvond is goed en toch is het een gemiste kans om deze vlijtige kleuter tijdens dit werk

wanneer ze op de juiste wijze en op het gepaste moment worden ingezet. Daar is de plaats van de leidster. Als de leidster bewust en op het ontwikkelingsniveau van de kleuter leerprikkel selecteert en ze ombuigt tot een gemedieerde leerervaring, dan vervult ze de rol van de mediator (R. Feuerstein e.a.).

Zichtbare en dieperliggende doelen

Ik kom het lokaal binnen en zie de kleuters in een kring rond de leidster zitten die vertelt uit het boekje 'klein klein kleurtje' (E. Bruneel). Het verhaal gaat over een potlood en een groep kleurpotloden. Het potlood toont hoe het evolueert van een eenvoudige krabbeltekening naar een zeer complexe tekening. Op zeker ogenblik trekken de kleurpotloden een grens en tonen zij hun kunsten. Het potlood neemt over en tracht de kleurpotloden te overbluffen, maar ook die tonen zich aan hun beste kant. Op het einde van het verhaal besluiten ze om samen te werken. De kleuters merken hoe ze dat ook moeten leren, maar dat ze uiteindelijk komen tot het mooiste resultaat.

Als toeschouwer van dit gebeuren neem ik een vertelsituatie waar, waarbij een potlood en kleurpotloden de hoofdrol spelen. Dat is het zichtbare doel van de leidster: vertellen. Maar waarom gebruikt ze precies dit boek en wat wil ze met de kleuters bespreken? Er zijn vele mogelijkheden:

- Alle begin is moeilijk. Als je iets nieuw leert, dan moet je met het simpelste beginnen.
- Samenwerken leidt tot betere resultaten.
- De leidster wil tonen wat je met een eenvoudig potlood kan.
- Ook alleen kan je grootse dingen bereiken.

...
Dit zijn de dieperliggende doelen. Die kunnen slechts afgeleid worden van de wijze waarop de leidster het verhaal in interactie brengt. Waar legt ze klemtonen? Waar breidt ze op uit. Wat benoemt ze uitdrukkelijk?

Deze dieperliggende doelen zijn de belangrijkste. Om ze te kunnen stellen, zal de leidster een duidelijk beeld moeten hebben van de ontwikkeling van haar groep en van elke kleuter. MISC gaat nog een stapje verder. Het concept gaat uit van vijf fundamentele

noden die kleuters moeten ontwikkelen om later als ontwikkelingsgerichte volwassenen in het leven te staan. Deze noden zijn:

- Behoeftte ontwikkelen om nauwkeurig waar te nemen;
- Behoeftte ontwikkelen aan zoeken naar betekenis en opwinding;
- Behoeftte ontwikkelen aan ervaren van succes en afwerken van taken;
- Behoeftte ontwikkelen aan zoeken naar informatie buiten het direct zintuiglijk waarneembare en exploreren, vragen stellen en hulp kunnen inroepen;
- Behoeftte ontwikkelen aan eerst denken, dan doen, aan organiseren en plannen.

Hoe deze fundamentele diepere noden ontwikkelen als leidster, lees je in het vervolg van dit artikel.

De kenmerken van een gemedieerde leerervaring

Mediatie is een actief proces. De mediator selecteert, beklemtoont, kadert, verleent betekenis en situeert leerprikkel in tijd en ruimte. Mediatie is een kwalitatieve leerinteractie tussen kleuter en leidster. De vraag die zich stelt is welke de criteria zijn die ervoor zorgen dat een leerinteractie een gemedieerde leerervaring wordt voor het kind. Volgende criteria worden erkend als universele kwaliteitsnormen om dat te bereiken.

Focusing³ – intentionaliteit

Behoeftte ontwikkelen om nauwkeurig waar te nemen

Tom is een 4-jarige kleuter. Hij heeft het moeilijk om zich te concentreren. Ik hoor hoe de leidster hem vaak uitnodigt: 'Tom, 't is hier te doen', 'Kijk eens naar hier', 'Is deze auto ook goed om mee te spelen?'...

Op sommige van deze opmerkingen gaat Tom in. Hij kijkt even in haar richting, komt naar haar toe. Maar even vlug is hij weer weg, en moet de leidster herbeginnen...

Focusing is een poging van de leidster om de aandacht van de kleuter te trekken op iets in zijn omgeving met de bedoeling – de intentionaliteit – met dat iets een gemedieerde leerinteractie op te zetten.

Er moet duidelijkheid zijn over de actie

van de leidster en over de wederkerigheid van de kleuter. Er is wederkerigheid als de kleuter fysiek, non-verbaal of/verbaal aangeeft dat hij zich richt op het focussen van de leidster.

Focusing vereist van de leidster-mediator een aantal voorwaarden die ingevuld worden:

- Ze spreekt duidelijk, zowel vanuit haar verbale boodschap als vanuit haar non-verbale. Er kan geen dubbelzinnigheid gelezen worden en ze geeft duidelijk aan wat ze verlangt.

- De leerprikkel die ze selecteert staan in functie van de kleuter. Ze weet dat wat ze vraagt binnen zijn mogelijkheden ligt. Dit betekent dat de kleuter wat ze vraagt alleen aankan, en indien niet alleen, wel met een kleine ondersteuning van de leidster of van een andere persoon.

- Elk deel van de opdracht is duidelijk. De kleuter heeft behoefte aan een overzicht van het geheel, maar eveneens aan de plaats van elk deeltje binnen de opdracht.

Dankzij focusing wordt bij de kleuter een staat van opwinding gecreëerd die hem leidt naar de activiteit. Hij weet wat van hem wordt verwacht. Hij zal de nood ontwikkelen om preciezer waar te nemen, om gezichts- en lichaamstaal van de mediator te leren interpreteren om te leren luisteren naar de stemming die door taal wordt uitgedrukt. Maar bovendien leert de kleuter leerervaringen te delen met zijn mediator.

Aan elk mediaticriterium zitten valkuilen verbonden. Kleuters die extra mediatie van focusing nodig hebben, om welke reden ook, krijgen er zeer vlug minder dan hun groepsgenoten. De oorzaak hiervoor is weer best begrijpelijk. De leidster focust de kleuter, deze geeft weinig tot geen wederkerigheid. De leidster heeft weinig tijd en zal vlug geneigd zijn om zelf in te vullen wat ze van de kleuter verwacht. Denken dat deze kleuter mijn mediatie niet aankan, is de tweede valkuil.

Fientje kan reeds haar jasje sluiten, maar ze doet dit nog erg traag. De leidster wil het haar zelf laten doen. Fientje begint eraan, maar de andere kindjes zijn er reeds mee klaar. Het is nu wachten op Fientje om naar de speelplaats of de refter te gaan. De andere kindjes worden ongeduldig. De leidster ziet dat ze het mekaar moeilijk beginnen te maken, gaat naar Fientje en helpt haar bij het dichtknopen van haar jasje. Het groepsbrandje is geblust, maar Fientje deed niet wat de leidster van

haar verwachtte. Onderzoek wees uit dat de kans groot is dat de leidster in de toekomst heel vlug zal overgaan tot het zelf dichtknopen van Fientje's jasje, zodat niemand op haar hoeft te wachten. Op deze wijze zal Fientje langer tijd nodig hebben om uiteindelijk haar jasje op een efficiënte wijze zelf dicht te knopen.

Expanding of uitbreiding

Behoeftte ontwikkelen aan zoeken naar informatie buiten het direct zintuiglijk waarneembare en exploreren, vragen stellen en hulp kunnen inroepen

Er is sprake van expanding wanneer de leidster tijdens de leerinteractie verbanden legt tussen de leerprikkel waarop de kleuter nu reageert en andere voorwerpen of ideeën. Dat doet de leidster door de hier en nu activiteit te verbinden met andere ervaringen. Daarvoor beschikt ze over verschillende mogelijkheden:

- De leidster kan associaties maken tussen personen, dingen en gebeurtenissen.

Koen geeft de pop een badje. Hij verzorgt haar erg goed. De leidster komt bij hem staan en vertelt dat de mama van Marieke oudere mensen verzorgt in een rusthuis. Daar moet zij de mensen die dat zelf niet meer kunnen ook wassen.

- De leidster modelleert spontaan vergelijkingsgedrag.

Vier kleuters maken aan een tafeltje elk een puzzel. De leidster komt erbij zitten. 'Wat staat er op jouw puzzel?', 'Is dat bij iedereen hetzelfde?', 'Heeft iedere puzzel evenveel stukjes?', 'Waarover gaat jouw puzzel?'...

- De leidster duidt oorzaak-gevolg relaties aan.

Kevin helpt Maarten bij het knutselen. Hij houdt de doos vast waarop Maarten allerlei figuren wil kleven. De leidster vraagt Maarten waarom het goed is dat Kevin de doos vasthoudt.

- De leidster kadert een activiteit in de ruimte.

De kleuters hebben spaghetti bereid. De leidster vraagt hen waar zij dat nog eten; of iemand weet uit welk land het komt,...

- De leidster breidt de activiteit uit in de tijd.

Tijdens de keuze-activiteit van de namiddag stopt Céline de pop lekker onder in haar bedje. De leidster geeft aan dat kleine kindjes in de namiddag een dutje moeten doen. Ze vertelt erbij dat Céline

vroeger ook een dutje deed na de middag.

- De leidster helpt de kleuter het geheugen op te roepen.

De kleuters zitten in een kring. De leidster toont hen een nieuw boek van Dik-kie Dik. Voordien gebruikte ze reeds een boekje uit deze reeks. Door vragen tracht ze met de kleuters die vorige activiteit terug op te roepen. 'Wie kent er nog de naam van deze lieverd?', 'Wat hebben we toen over hem gehoord?', 'Waren er toen nog andere figuren in dat boek?', ...

- De leidster helpt de kleuter verklaringen te zoeken.

Tijdens het verhaal van Roodkapje stelt de leidster verschillende vragen. 'Waarom gaat Roodkapje haar oma graag bezoeken?', 'Hoe komt het dat de boze wolf verdrinkt?', ...

Mediatie van expanding is erg belangrijk voor de cognitieve ontwikkeling van de kleuter. Door deze mediatie toe te passen, overstijgt de kleuter de hier en nu activiteit op het mentale niveau. Hij wordt verplicht uit het concrete weg te denken naar een abstracter niveau. Er mag niet worden uitgegaan van de idee dat kleuters dit spontaan doen. Dat wordt hen voorgeleefd, gemodelleerd.

Het belang van mediatie van expanding is dat dingen, gebeurtenissen en mensen in de hersenen onderling met elkaar worden verbonden, waardoor het kind de wereld in verband zal ervaren en niet als losstaande delen van elkaar. Door deze mediatiekarakteristiek ontwikkelt bij de kleuter de nood om de hem omringende wereld beter te leren kennen.

Maar er is meer. Door mediatie van expanding overstijgt de kleuter de nood aan onmiddellijke vervulling van zijn behoeften. Hij leert dat er achter alles meer zit dan het direct waarneembare en zal leren vragen stellen om vat te krijgen op dat onzichtbare. Op deze wijze wordt de basisnieuwsgierigheid van de kleuter geprikkeld die zo nodig is om zijn eigen ontdekkingstocht verder te zetten.

De valkuil achter mediatie van expanding is een uitbreiding boven het ontwikkelingsniveau van de kleuter.

Affecting of betekenis verlenen

Behoeftte ontwikkelen aan zoeken naar betekenis en opwinding

Er is mediatie van affecting wanneer de leidster haar waardering uitdrukt t.a.v. de prikkel. Op deze wijze laat ze de prikkel uitstijgen boven de andere prikkels die voortdurend binnen het waarnemingsveld van de kleuters vallen.

De dingen die ons omringen – m.u.v. deze die voorzien in onze basisbehoeften – hebben geen of weinig betekenis voor de kleuter, tenzij er iemand in zijn omgeving aan die dingen betekenis verleent. Het is – nogmaals – niet vanzelfsprekend dat kinderen stoppen en verwonderd zijn. Het is de leidster – mediator die aan prikkels betekenis verleent.

Mediatie van affecting is waardenopvoeding. Doordat de leidster betekenis verleent aan een prikkel, vertelt ze de kleuters tegelijkertijd dat deze prikkel waardevol is. Dit kan ze op verschillende manieren bereiken:

- Vooreerst is er het eigen enthousiasme van de leidster. Wanneer zij zichzelf betrokken toont t.a.v. de prikkel, overbrengt dat ze deze de moeite waard vindt, dat ze er zelf naar uitkijkt om er iets mee te doen, dan zal de kleuter ook geneigd zijn om mee te stappen in de interactie. Dat enthousiasme kan de leidster zowel op verbale als op non-verbale wijze uitdrukken. Haar gezicht zal meestal boekdelen spreken.

De leidster heeft een knutselactiviteit voorbereid voor moederdag. Ook voor haar is het iets nieuw. Ze heeft zelf tot 's avonds laat verschillende modellen voorbereid en is terecht fier op de resultaten. Ze verwacht veel van deze activiteit. Haar kleuters zullen ze vast fijn vinden. Door zo over de activiteit te denken, is de kans groot dat de leidster ze dan ook vol enthousiasme aanbrengt bij de kleuters. Die zullen op hun beurt gemakkelijk aangestoken worden om hun beste beentje voor te zetten.

- De leidster zorgt ervoor dat de elementen die ze in de aandacht van de kleuter brengt, benoemd worden. Dingen bestaan als ze een naam hebben. Hoe directer de taal, hoe duidelijker voor de kleuter en hoe meer kans er is dat hij ook weet wat wordt bedoeld.

'Zet die doos met schaatjes mooi in het midden van de tafel' is beter dan 'Zet die doos maar hier'.

- De leidster verklaart waarom ze bepaalde prikkels in de aandacht brengt van de kleuters. Het is fijn wanneer het een gewoonte is te spreken in korte zinnen waarin zowel de bedoeling als de reden ervan wordt aangegeven.

'Trek je jasje aan (bedoeling), want buiten regent het (reden).'

'Kies kleuren die mooi bij elkaar passen (bedoeling), dan wordt je schilderwerkje veel mooier (reden).'

Mediatie van affectie ontwikkelt bij de kleuter de nood om zinvolle ervaringen op te doen. Het is goed als de betekenis regelmatig cultuurgebonden is. Zo leert de kleuter wat binnen zijn cultuur waardevol is, waaraan hij zich dient te houden. Dat geeft hem de kans om affectief te leren omgaan met de wereld om hem heen. Maar ook voor zijn latere ontwikkeling (vb. in zijn puberteit) zal het belangrijk zijn dat hij zijn eigen waarden leert ontdekken en ontwikkelen vanuit een cultuur en waarden die hij reeds van in zijn eerste levensjaren heeft meegekregen.

De belangrijkste valkuil voor de leidster-mediator is een enthousiasme dat niet in relatie staat tot de prikkel of tot de kleuter. De meeste mensen – ook kleuters – kunnen geen ganse dag overenthousiast bezig zijn. Ook hier zal het belangrijk zijn dat de leidster goed selecteert en gaat voor wat echt belangrijk is.

Gevoelens van bekwaamheid of belonen

Behoeftte ontwikkelen aan ervaren van succes en afwerken van taken

Een leidster die gevoelens van bekwaamheid medieert, drukt haar tevredenheid uit over het handelen van de

kleuter, en vertelt erbij welke elementen haar tevreden maken.

Er is een groot verschil tussen bekwaamheid en gevoelens van bekwaamheid. De kleuter presteert niet steeds in de mate waarin de leidster in hem gelooft. In haar ogen onderpresteert hij. Vaak is het geloof in het kunnen van de kleuter terecht. Maar het kunnen is niet waar het schoentje knelt; wel het geloof in het eigen kunnen.

Gevoelens van bekwaamheid zijn ontzettend belangrijk voor een kleuter opdat hij zijn ontwikkelingskansen volledig benut. Een kleuter die het gevoel heeft dat hij de activiteit zal aankunnen, begint eraan; in het andere geval zal hij vermijdingsstrategieën ontwikkelen om er zelf zo weinig mogelijk energie te moeten insteken. Het is verbazingwekkend hoeveel kleuters reeds gekwetst zijn in het geloof in zichzelf.

Om mediatie van gevoelens van bekwaamheid te realiseren, zal de leidster een aantal regels in acht nemen:

- Ik maak jou bekwaam.

Het is in onze West-Europese cultuur niet algemeen toegelaten dat mensen hun eigen kwaliteiten uitdrukkelijk benoemen. Die persoon wordt al vlug beticht van 'dikkenekkerij'. Een beetje bescheidenheid siert de mens, is het motto.

Als dat waar is, dan zal een kleuter zijn bekwaamheden moeten toegezegd krijgen, want hij zal weinig modellen ontmoeten die hun bekwaamheden persoonlijk uitdragen naar de buitenwereld. Daarom zegt de leidster wat de kleuter goed doet en draagt ze er zorg voor dat de kleuter het heeft gehoord.

Applaus voor een kleuter, de pauwenhoek (cfr. Axenroos), de 'zie eens wat ik kan'-ronde zijn allemaal voorbeelden waarbij het handelen van een kleuter wordt bevestigd.

- Ik verklaar waarom ik je handelen goed vind.

Kleuters met een gebrek aan gevoelens van bekwaamheid zullen niet geneigd zijn om de leidster onmiddellijk te geloven wanneer deze hem bekwaam noemt. Hij heeft zichzelf reeds overtuigd dat hij dit soort activiteiten niet goed kan en zal zich niet zo vlug laten overtuigen van het tegendeel. Daarom benoemt de leidster waarom ze het handelen van de kleuter zo goed vindt.

'Wat een mooie tekening! Kijk eens, je gebruikte het ganse blad!'

- Ik ben eerlijk in mijn mediatie.

Stan is één van die kleuters in het groepje dat het moeilijker heeft. Het duurt wat langer voor hem om iets te vatten, en ook zijn motorische vaardigheden zijn minder ontwikkeld dan bij de andere kleuters. De kans bestaat dat een leidster die het goed voor heeft met Stan handelingen die hij stelt zeer vlug als fantastisch gaat benoemen, ook wanneer hij eerder aan 't klungelen is. Dat werkt niet. Stan weet dat hij klungelt en zal de leidster in de toekomst niet geloven, ook niet wanneer hij het wel goed doet.

Deze regel houdt in dat de leidster zich specialiseert in 'goede punten analyse'. Dit betekent het ontwikkelen van de attitude om te kijken naar wat werkelijk goed verloopt en het te benoemen, ook als het slechts een deel van de activiteit is en het eindresultaat niet volledig aan de verwachtingen voldoet.

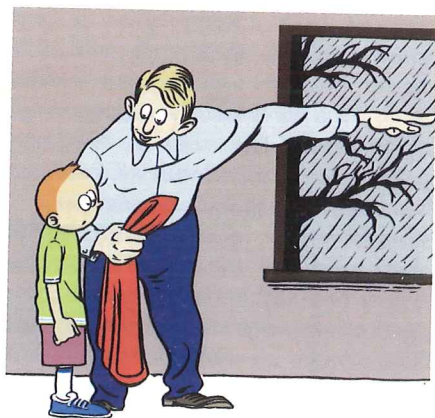
- Ik zorg voor succeservaringen.

De activiteiten die de leidster voor haar kleuters selecteert of die de kleuters zelf kiezen, moeten leiden tot succeservaringen. Als het dreigt fout te lopen, moet de leidster inspringen, maar de slotervaring moet goed zijn. Dat houdt enerzijds in dat de leidster de mogelijkheden van haar kleuters goed kan inschatten, en anderzijds dat ze weet welke de basisvaardigheden zijn om de activiteit te laten slagen.

Maar de leidster moet niet wachten tot de kleuter succes heeft om hem te prijzen. Mediatie van gevoelens van bekwaamheid begint met aanmoediging. De kleuter steekt de handen uit de mouwen en de leidster staat hem bij als zijn vurigste supporter.

De kracht van mediatie van gevoelens van bekwaamheid ligt er vooral in dat ze bij de kleuter de nood ontwikkelt om succeservaringen te blijven opzoeken. De kleuter zal een attitude van zelfevaluatie ontwikkelen en trachten om dat fijne gevoel ook in andere situaties opnieuw te beleven. Ook zal de kleuter het fijn vinden om bepaalde activiteiten regelmatig te herhalen, omdat hij er de vorige keer een fijn gevoel aan overhield.

De grootste valkuil voor de mediator is het vertellen dat iets goed is zonder verklaring. Maar ook de gedachte dat ze dat toch reeds doet is voor de leidster een valstrik. Vanuit al wat ze weet over opvoeding is ze overtuigd dat mediatie van gevoelens van bekwaamheid belangrijk is voor haar kleuters. Ervan overtuigd zijn is echter niet hetzelfde als het ook vaak doen.

Gedragregulering

Behoeftte ontwikkelen aan eerst denken, dan doen, aan organiseren en plannen

Er is sprake van mediatie van gedragsregulering als de leidster de kleuters bewust richt op 'denken vooraleer te doen', op het denken over de verschillende stappen die in de activiteit zullen moeten worden genomen om het vooropgestelde doel te bereiken.

De leidster is model van plangedrag, demonstreert, brengt opeenvolgende handelingen in verband met elkaar en met het doel en kadert ze in tijd en ruimte. Ze toont de kleuters dat er activiteiten zijn waarbij de verschillende handelingen stap na stap worden genomen (vb. het maken van een puzzel) en andere waarbij het belangrijk is verschillende activiteiten samen te ondernemen (vb. bij het koken). Door haar houding leert de leidster de kleuters dat ze niet tevreden moeten zijn met de eerste de beste oplossing, maar onderzoekt ze met hen welke de mogelijke oplossingen zijn en welke daarvan de beste is. Op die wijze modelleert de leidster plangedrag.

Na een waarneming van vreemde koekjes mag er worden geproefd. De leidster wil van de gelegenheid gebruik maken om de tafel te dekken zoals het hoort. Ze zal met de kleuters bespreken waar ze de tafel zullen dekken, voor hoeveel personen, wat eerst moet gezet worden en wat daarna,... enz. Ze zal de kleuters erop duiden dat ze deze activiteit doet vlak voor de speeltijd, zodat ze dan reeds hun koekje hebben gegeten. Ze zal de kleuters vragen of ze daarna nog hun koekje voor de speeltijd willen,...enz

Mediatie van gedragsregulering ontwikkelt bij de kleuter o.a. de nood om impulsiviteit af te remmen, om te plannen, om stapsgewijs te handelen, en om in sociale situaties na te denken alvorens te handelen. Een ander belangrijke gevolg van deze mediatiekarakteristiek is het leren doelgericht werken. Een kleuter die gericht blijft op zijn doel leert tevens om zich te blijven focussen op de essentie van zijn handelen.

De valkuil van mediatie van gedragsregulering is het geven van richtlijnen of bevelen. Die maken van kleuters goede uitvoerders, maar ze leren zo niet meedenken over de activiteit en zullen zelf geen plangedrag ontwikkelen.

Het ontwikkelen van een mediatiestijl

Er zijn twee belangrijke mediatiestijlen te onderscheiden: 'voorzien van' en 'vragen naar'.

'Voorzien van' betekent dat de leidster toont, informatie geeft, uitlegt, vertelt; Er zijn leersituaties waarin deze stijl zeer nuttig is, vooral wanneer het volkomen nieuwe ervaringen betreft.

'Vragen naar' daarentegen legt het denkwerk bij de kleuter. De leidster richt door haar vragen de denkrichting, maar de kleuter moet het eigenlijke werk doen. Deze mediatiestijl begeleidt de kleuter naar zelfstandig denken en is sterker voor zijn cognitieve ontwikkeling dan de vorige.

Kwaliteitsmediatie betekent echter een goed evenwicht tussen beide stijlen. De kleuter moet bevoorrad worden met de nodige kennis om van daaruit zelfstandig vragen te kunnen beantwoorden.

Het creëren van een mediërende omgeving

In een kleuterklas is het werken met een grote groep een belangrijk kenmerk, en veel van wat hierboven staat is a priori individuericht. Een eerste aanzet om 'gemakkelijker' te kunnen mediëren is de omgeving eens onder de loep te nemen.

- Het aantal prikkels in het lokaal.

In een kleuterlokaal werd een inventaris gemaakt van alle zichtbare elementen, dus niet van wat in de kasten zat. Groot was de verbazing van de leidster toen de opsomming meer dan drie uitgetypte bladen bedroeg, waarbij alle elementen onder elkaar werden geplaatst. Ze realiseerde zich dat er heel veel afleiding mogelijk was voor haar kleuters.

- Een grote duidelijkheid.

Het betreft hier zowel een duidelijk overzicht over alle delen van het lokaal als een grote duidelijkheid voor wat betreft de regels en afspraken die er gelden. Ook een voorspelbare leidster die consequent optreedt, zorgt voor duidelijkheid. De dieperliggende reden om deze duidelijkheid te betrachten is dat ze veiligheid biedt aan de kleuter. Deze veiligheid zal hem uitnodigen om onbegane wegen te bewandelen, in de wetenschap dat hij steeds kan terugvallen op een duidelijke structuur.

- Een omgeving waarin differentiatie mogelijk is.

Deze differentiatie kan betrekking hebben op de regels en afspraken, op de noden van het kind, op het materiaal, op het tempo, alsook op de plaats waar activiteiten gebeuren.

- Een rustige omgeving

Rust straalt uit de persoon van de leidster, maar ook uit de opstelling van het lokaal, uit de opeenvolging van de activiteiten, uit de regels en afspraken.

Het belang van wederkerigheid

Wederkerigheid is het signaal dat de kleuter geeft om te laten weten dat hij er bij is, dat hij de mediatie van de leidster ervaart en erin meegaat. Dit signaal kan de kleuter zowel verbaal als non-verbaal geven. Het betekent bijvoorbeeld dat

- de kleuter kijkt in de richting die de leidster aanduidt (focusing);
- de kleuter bewust de juiste woorden zoekt en gebruikt (affecting);
- de kleuter vragen stelt naar hoe dingen in elkaar zitten (expanding);
- de kleuter fier reageert op een pluimpje (gevoelens van bekwaamheid)
- de kleuter stap voor stap een opdracht maakt, zoals hij het afsprak met de leidster (gedragregulering).

Zonder deze wederkerigheid is er van een leermoment geen sprake. In die zin zal de wederkerigheid van de kleuter steeds een aandachtspunt zijn voor de leidster.

Albert Janssens

Bibliografie

Voor meer artikelen en informatie over MISC alsook een bibliografie kan men best terecht op de websites. Ook vindt men op deze sites informatie over de auteur van dit artikel.

www.CeSMOO.be

www.mediatietmetmisc.be

www.StiBCO.nl

Noten

¹ In de tekst zal steeds het woord leidster worden gebruikt waar kleuterleider/kleuterleidster wordt bedoeld. De enige reden hiervoor is een vlotte leesbaarheid van de tekst te garanderen.

² M.I.S.C. is een letterwoord dat in het Engels voor twee betekenissen staat: enerzijds 'Mediatonal Intervention for Sensitizing Caregivers', waarmee het belang van de opvoeder wordt onderstreept, en anderzijds 'More Intelligent and Sensitive Child', waarmee het doel wordt benoemd dat dit programma wil bereiken.

³ Bij de vertaling van het gedachtegoed van Pnina S. Klein werd door de betrokkenen in Vlaanderen en Nederland geopteerd om voor een aantal begrippen de Engelse term te behouden. De lezer vindt een Nederlandse vertaling ernaast.